स्थानीय तहका असल अभ्यास र सिकाई सम्बन्धी प्रदेशस्तरीय अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम

जिल्ला समन्वय समिति मोरङ को प्रस्तुती

मोरङ जिल्ला कोशी प्रदेश

२०८२।०९।२४

विराटनगर

परिचय

जिल्लाको क्षेत्रफलः- १८५५ वर्ग कि.मी.

निर्वाचन क्षेत्रः- संघ ६, प्रदेश-१२

जनसंख्याः- ११,४८,१५६ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)

जनसंख्या वृद्धिदरः- १.७%

स्थानीय तहको संख्याः- १७ (महानगर-१, नगरपालिका-८,

 गाउँपालिका ८)

कोशी प्रदेशको राजधानी रहेको जिल्ला

जिल्ला स्थित स्थानीय तहको समग्र अवस्था विश्लेषण

- मन्त्रालयको च.नं. ०९ मिति २०८२.०४.०७ को पत्रानुसार मिति २०८२/०५/११ मा वार्षिक समीक्षा आयोजना गर्दा बुढीगंगा गाउँपालिका र ग्रामथान गाउँपालिकाबाट उपस्थिति नरहेको । अन्य १५ वटाबाट प्रस्तुति भएको ।
- मन्त्रालयको ढाँचामा पूर्ण विवरण नराखेर कतिपयले प्रस्तुतीकरण गरेकोले विश्लेषण गर्न पूर्ण जानकारी अभाव भएको ।
- विभिन्न दस्तावेज(जस्तै MTEF, आवधिक योजना आदि) भएको भनिएकोमा तिनको कार्यान्वयन र प्रभावको पक्ष अध्ययन गर्न नसकिएको ।
- उपलब्ध स्रोत र जानकारीको आधारमा वस्तुस्थिति विश्लेषणको प्रयास गरिएको ।

जिल्ला स्थित स्थानीय तहको समग्र अवस्था विश्लेषण

- जनशक्ति व्यवस्थापन तर्फ सवैजसो स्थानीय तहमा जनशक्ति पदपूर्तिको अवस्था रहेको ।
- प्रमुख प्रशासकीय भवन ४ वटा स्थानीय तहको नरहेको। वडा कार्यालय धेरैजसोको रहेको एवम् वडामा पँहुच भएको पाइएको ।
- धेरैजसो स्थानीय तहमा कानून निर्माण मध्यम देखिएको। ऐन संख्या न्यूनतम ९ देखि अधिकतम ४१ वटा सम्म निर्माण भएको । नियमावली न्यूनतम २ देखि बढीमा १४ सम्म वनेको पाइएको ।
- आवधिक योजना र मध्यकालीन खर्च संरचना (MTEF) ८/८ वटा स्थानीय तहले बनाएको पेश भएको तर यसको प्रभाव र प्रयोगको अवस्था अध्ययन गर्न बाँकी रहेको ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आयः- नदीजन्य राजश्व परिचालन गर्ने तहको सवल, अन्यको मध्यम रहेको ।

जिल्ला स्थित स्थानीय तहको समग्र अवस्था विश्लेषण

- न्यायिक समितिको कार्य फर्यौट प्रतिशतः-

न्यूनतम मुद्दा फर्स्यौट केराबारी गाउँपालिकाको १२ मध्ये १० र अधिकतम फर्स्यौट विराटनगरमहानगरपालिका ४१८ मध्ये ३६८ ।

- वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनः-
  - स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति सबै स्थानीय तहको गठन भएको।
- सेवा प्रवाह र सुशासनः-
  - सेवा प्रवाहको लागि सबै स्थानीय तहले सफ्टवेयर प्रयोग गरेको। सूचना अधिकारी र गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था भएको।

फोटोः- उर्लावारी नगरपालिकाबाट सन्थाल समुदायमा सञ्चालित कपडा उद्यम तथा प्रविधि हस्तान्तरण(स्रो. उर्लावारी नगरपालिका)

बेरुजुको अवस्थाः- ६२ औँ प्रतिवेदनसम्म

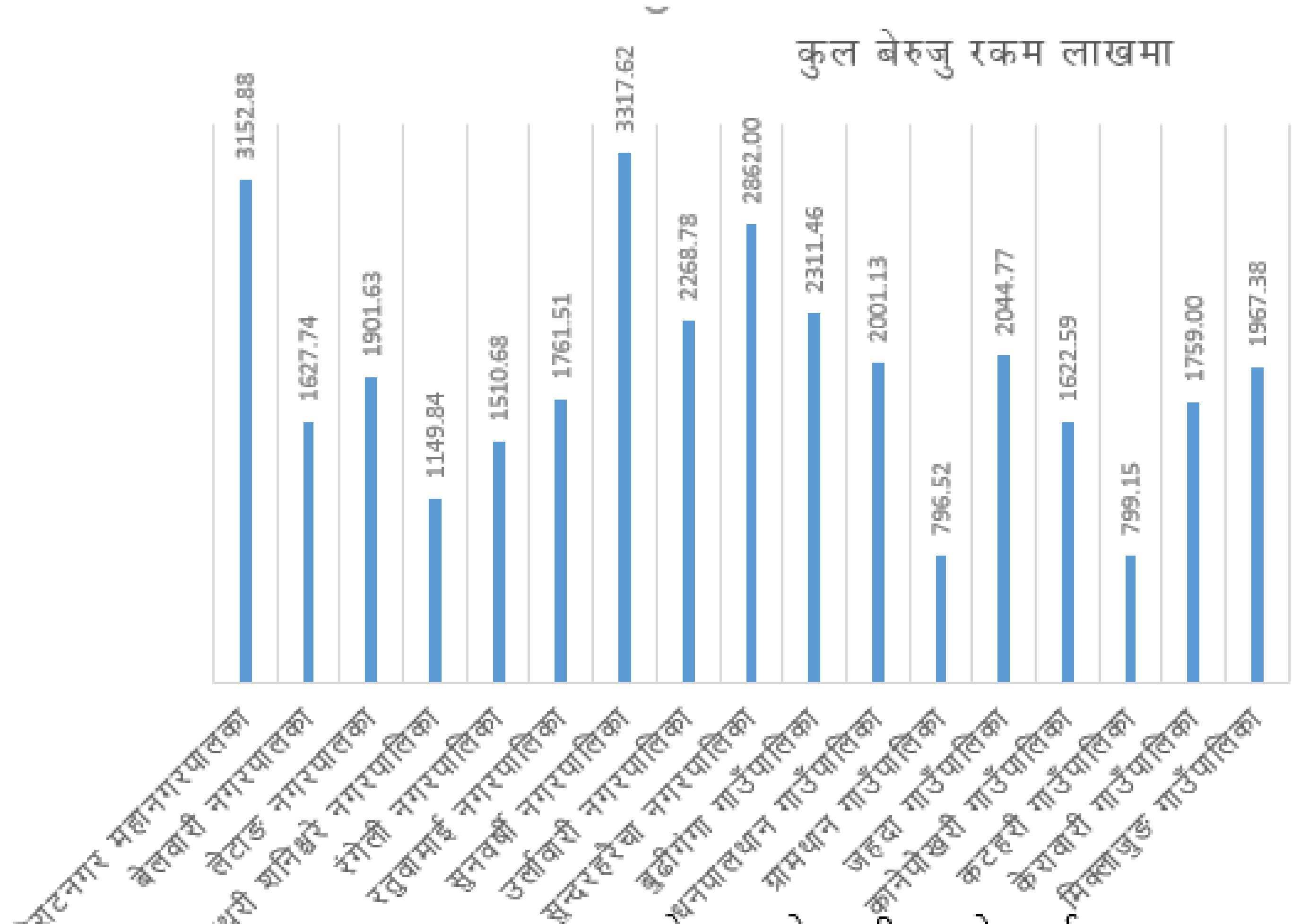

स्रोतः महालेखापरीक्षकको कार्यालय

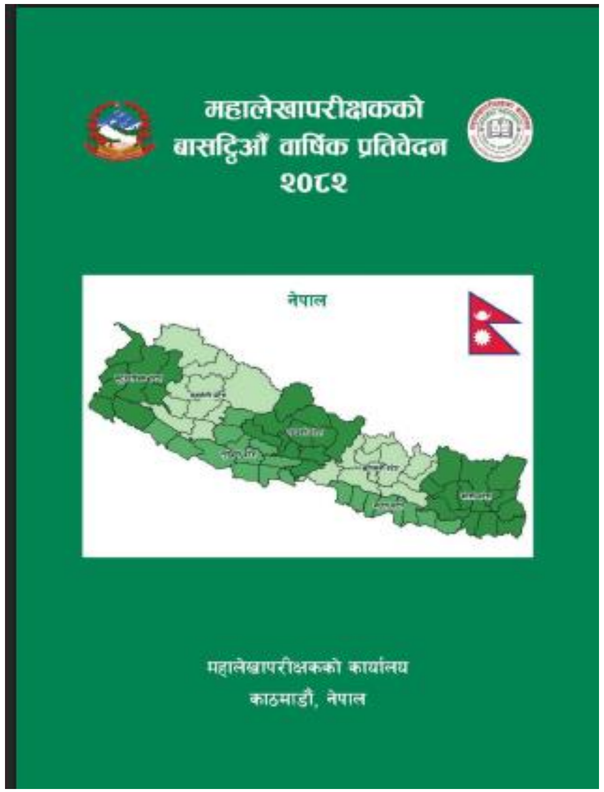

आ.व. २०८०/८१ को मात्र

सवैभन्दा कम विराटनगर महानगरपालिकाको ०.३२%

सवैभन्दा बढी सुनवर्षी नगरपालिका ३.४२%

साझा प्रवृत्ति

- वितरणमुखी कार्यक्रमलाई सवैजसो स्थानीय तहले जोड दिएको ।
- वितरित वस्तु र सेवालाई कसरी उत्पादन सँग जोड्ने भन्ने प्रतिवद्धता र नतिजाको प्रतिवेदन प्रणाली नपाइएको ।
- दैनिक सेवा प्रवाहमा उल्लेखनीय सुधार ।
- सार्वजनिक खर्चलाई उत्पादन प्रणालीमा आवद्धता गर्न नसकिएको ।
- पूजीगत विनियोजनमा सीमितता चालू खर्च रोक्ने रणनैतिक कदमको अभाव ।

- स्थानीय आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्त्व सम्बन्धी कानूनको अभाव तथा संघीय कानून अनुसार मध्यकालीन खर्च संरचना, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, आयोजना बैंक, बजेट तर्जुमा लगायत कार्यको संस्थागत विकास नभएको ।

जिल्ला स्तरीय असल अभ्यास आदान प्रदान कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका असल अभ्यासको सूची

क्र.स.	स्थानीय तहको नाम	असल अभ्यास	कैफियत
१	विराटनगर महानगरपालिका	अटिजम सेण्टर स्थापना	
२	सुन्दरहरैचा नगरपालिका	बेरुजु फर्स्यौटमा उल्लेखनीय प्रगति (५७.३३%)	
३	रंगेली नगरपालिका	सिंचाई प्रणाली विकास, पालिका अस्पताल विकास	छनौटमा परेको
४	उर्लावारी नगरपालिका	विपन्न नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी कार्यक्रम	
५	रतुवामाई नगरपालिका	सिंचाई महसुल भुक्तानी, निशुल्क शव वहान र एम्बुलेन्स सेवा	
६	पथरीशनिश्चरे नगरपालिका	२१८० विपन्न परिवारको निशुल्क स्वास्थ्य बीमा	
७	लेटाङ नगरपालिका	अन्तरधार्मिक पार्क र राजारानी ताल सहित पर्यटन पूर्वाधार निर्माण	
८	बेलबारी नगरपालिका	आफ्नै नगर बस र एम्बुलेन्स सेवा	
९	बुढीगंगा गाउँपालिका	मेरो स्वास्थ्य मेरो सुरक्षा कार्यक्रमबाट स्वास्थ्य सेवा तथा घरमा नै स्क्रिनिङ कार्यक्रम	
१०	केराबारी गाउँपालिका	प्राङ्गारिक कृषि मल तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम	छनौटमा परेको
११	धनपालथान गाउँपालिका		
१२	जहदा गाउँपालिका	कक्षा ११ का छात्रालाई साइकल वितरणद्वारा शिक्षा प्रवर्द्धन	

स्थानीय तहले अनुभूत गरेका प्रमुख समस्या/चुनौती

नीतिगत

- एकल र साझा अधिकारका संघीय ऐनहरु जारी नहुनु (जस्तै संघीय निजामती सेवा ऐन जारी नहुँदा साविक जि.वि.स.बाट समायोजन भएका कर्मचारीको उपदान गणना जस्ता अनेकन समस्या रहेको ।)
- नदीजन्य पदार्थ विक्री र अन्य आय ठेक्का सम्बन्धी कानूनको अभावमा राजश्व परिचालनमा समस्या रहेको ।
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा कराधार वृद्धि र राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन ।
- स्थानीय तहको संगठन र व्यवस्थापन सर्वेक्षण सम्बन्धी नीतिगत एकरुपता र स्पष्ट मापदण्डको अभाव ।

संस्थागत

- संघीय र प्रदेश कानूनमा व्यवस्था भएका परियोजना बैंक, मध्यकालीन खर्च संरचना, बजेट तर्जुमा, कानून निर्माण जस्ता बाध्यकारी व्यवस्था परिपालना गर्न अनुशिक्षण र व्यवहारिक तालिम आवश्यकता रहेको ।
- स्थानीय तह संस्थागत स्वमूल्याङ्कन (LISA) (हाल निष्कृय रहेको) र LGPAS मा प्रस्तुत हुने कागजातको विश्वसनीयता र कार्यान्वयन योग्यताको सवाल ।
- वित्तीय समानीकरण र राजस्व बाँडफाँडको रकम प्रतिबद्धता अनुसार प्राप्त नहुँदा योजना/कार्यक्रम प्रभावित हुने।
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिको स्रोत साधन र दक्षता अभिवृद्धि नहुन ।

स्थानीय तहले अनुभूत गरेका प्रमुख समस्या/चुनौती

व्यवहारिक समस्या

- जग्गा प्राप्ति प्रकृया झन्झटिलो भएको भन्ने गुनासो ।
- हस्तान्तरण भएका र हस्तान्तरण नभएका रुग्ण आयोजनाको ठेक्का व्यवस्थापन (जस्तै रंगेली र लेटाङको कोल्ड स्टोरेज), रतुवा खोला पुल, हुलाकी राजमार्ग, मदनभण्डारी राजमार्गको मधुमल्ला-लेटाङ-धरान खण्ड, पथरी-जाँते-ज्यामिरे सडक, बेलबारी-बुधबारे-राजारानी सडक, बुढीगंगा र सुन्दरहरैचामा पर्ने नेमुवा-गछिया सडकको ठेक्का अलपत्र परेको ।
- उत्तरी क्षेत्रका स्थानीय तहहरु (उर्लावारी, पथरीशनिश्चरे, लेटाङ, कानेपोखरी, सुन्दरहरैचा लगायतमा) जंगली हात्तिको कारण धनजन तथा कृषि उपजमा क्षति पुग्ने गरेको ।
- जिल्लाका बुढीखोला, सिंगिया, रतुवा, बक्राहा जस्ता नदीको कटान,डुबान तथा बाढी नियन्त्रण गर्ने चुनौती ।
- स्थानीय तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढ नहुनु, कतिपय स्थानीय तहको सडक, पुल, विद्युत आपूर्तिको Baseline Data नै नहुनु ।

सङ्घीय सरकारसँग अपेक्षा

स्थानीय तहका अपेक्षाहरुः-

- संविधानको अनुसूचीमा उल्लेखित एकल र साझा अधिकार सम्बन्धी संघीय कानूनको निर्माण।
- नदीजन्य पदार्थ विक्री र आय ठेक्का व्यवस्थापन सम्बद्ध कानूनको निर्माण।
- वित्तीय समानीकरण र राजस्व बाँडफाँड रकमको प्रतिवद्धता बमोजिमको सुनिश्चितता।
- रुग्ण ठेक्का व्यवस्थापन सम्बद्ध समस्या समाधान।
- जग्गा प्राप्ति र सार्वजनिक खरिद ऐनमा सरलीकरण र शीघ्र निर्णयको सुनिश्चितता।
- सार्वजनिक खरिद र योजना प्रणाली सम्बन्धमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीलाई अनुशिक्षण।
- गृह मन्त्रालयको नागरिकता अभिलेख प्रणाली CMIS मा सम्बन्धित तहको अभिलेखमा पहुचको व्यवस्था।
- स्थानीय राजस्व परिचालन बृद्धिमा सहयोग, समन्वय र प्रविधि हस्तान्तरण।

सङ्घीय सरकारसँग अपेक्षा

जिल्ला समन्वय समितिका अपेक्षाहरुः-

- अनुगमन तथा समन्वय सम्बन्धी थप स्पष्टता र जिम्मेवारी तोक्न संघीय ऐन तथा कानूनी व्यवस्था।
- जिल्ला समन्वय समितिको अनुगमन तथा निर्देशन बाध्यकारी हुने व्यवस्था।
- स्थानीय सरकार कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन LGPAS जस्ता प्रणालीमा जि.स.स.को भूमिका बाध्यकारी हुने व्यवस्था तथा स्थानीय अनुदानसँग आवद्धताको अपेक्षा।
- स्रोत साधन र क्षमता विकासको अपेक्षा।
- संघीय निजामती सेवा ऐनको व्यवस्था तथा सामायोजित कर्मचारीको सुविधाको द्विविधा समाधानको व्यवस्था।
- साविकमा रहेको स्थानीय सरकार संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन(LISA) र वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्यांकन(FRA) को स्थानमा LGPAS को चाँडो कार्यान्वयन।

धन्यवाद ।